

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2016. május 19.

FILOZÓFIA
KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA

2016. május 19. 14:00

Az írásbeli vizsga időtartama: 180 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Fontos tudnivalók

- A feladatokat figyelmesen olvassa el, és pontosan értelmezze! A kifejtés során a témától ne térjen el!
- A feladatok megoldási sorrendje tetszőleges.
- A feladatok megoldásához kizárólag a feladatlapon megadott szövegek használhatók.
- Esetleges javításaihoz (kifestő, korrektor helyett) áthúzást alkalmazzon! Csak az egyértelmű javítás fogadható el.

A rész (30 pont)

- 1. Írja be a táblázatba az adott meghatározáshoz kapcsolódó filozófiai korszakot, irányzatot, majd nevezze meg a korszakok, irányzatok egy-egy képviselőjét!**

Meghatározások	Korszakok, irányzatok	Képviselőik
A biztos ismeretelméleti kiindulópontot a tapasztalatban gyökerező tudásban jelöli meg.		
Az irányzat szerint az egyéni lét lehetőségeinek vizsgálata által lehetséges az emberi lét problémáinak megvilágítása.		
A hit és tudás viszonyának kérdését középpontba állító korszak.		
A filozófiának a tudományokhoz kell hasonulnia. Közvetlen vagy közvetett verifikációra van szükség ahhoz, hogy az állítások igaz vagy hamis voltát eldönthessük.		
A jelszava: Sapere aude!		
Az irányzat a sorsot elfogadó emberi magatartást hirdeti.		

12 pont	
---------	--

2. Döntse el az ókori filozófiára vonatkozó állításokról, hogy igazak vagy hamisak!

Állítások	Igaz	Hamis
Arisztotelész Lükéionban alapította meg saját iskoláját.		
Az arkhé lehet őselem, és lehet őselv.		
Szókratész pere és halála heves vitákat váltott ki Athénben.		
A püthagoreusok szerint: <i>minden dolog mértéke az ember.</i>		
Arisztotelész mindenben egyetértett mesterével, Platónnal.		
Parmenidész tanítványa volt az eleai Zénon.		
Szókratész „filozófiai tanköteményeket” hagyott az utókorra.		
Platón feltételezi az erények ideáinak létezését.		
Hérakleitosz a mozgásban, a változásban látja világunk lényegét.		
Epiktétosz arra biztat, hogy harcoljunk akár a végzet ellen is.		

10 pont	
---------	--

3. Kinek a filozófiájáról van szó a Filozófia című kézikönyvből vett idézetekben?

Nem véletlen, hogy töredékeinek egyik kulcsszava a logosz, mely egyaránt jelent arányt, szabályszerűséget, értelmet és beszédet.

.....

A szavak használata *tevékenység*, és az egyes szavak használatát un. *nyelvjátékok* határolják be.

.....

Az igazságot pusztán az értelem természetes világossága révén kutatva lehetséges-e olyan állítást találni, amely ellenáll minden fufangnak, amellyel kétségbe vonhatjuk a köznapi állításainkat, s amely a filozófia épületének megrendíthetetlen alapzatát alkothatja?

.....

Javaslatra tehát az, hogy fordítsuk meg a sorrendet, és tegyük fel, hogy nem az elme igazodik a tárgyakhoz, hanem a tárgyak igazodnak a megismerésünkhöz.

.....

Párizsban oktatott, disputákat tartott, s az említett vitákhoz kapcsolódó írásokon kívül folytatta a Summa theologiae-t.

.....

5 pont	
--------	--

4. Írjon három olyan fogalmat, amelyekről biztosan beszélne Platón filozófiájának bemutatásakor!

.....

3 pont	
--------	--

B rész (70 pont)**Szövegértelmezés, reflektálás**

(feladatonként 35 pont, két feladat megoldását várjuk)

Fejtsen ki a három esszékérdés közül **kettőt** a megadott szövegrészek felhasználásával! Reflektáljon (írjon önálló véleményt) a szövegben megjelenő filozófia problémákra! Az esszé terjedelme ne haladja meg a másfél-két oldalt!

1. Kant ismeretelméletének kontextusában értelmezze a szöveg alapján az *a priori* fogalmát!

(Immanuel Kant *Bevezetés I. A tiszta és az empirikus ismeretek különbségéről*)

2. Nietzsche filozófiájának egyik központi gondolatát közvetíti az óperzsa próféta, Zarathustra megidézése révén. Fejtse ki ennek a filozófiának a lényegét!

(Nietzsche *Így szólott Zarathustra*)

3. Érdemes megfogadni Epiktétosz tanácsát? Valóban az ő felfogása szerint teremthetünk *függetlenséget és boldogságot*?

(Epiktétosz *Kézikönyvecskéje*)

(A szövegrészek az 5 – 7. oldalon találhatóak.)

1. szövegrészlet**Bevezetés****I. A tiszta és az empirikus ismeretek különbségéről**

„Semmi kétség, minden megismerésünk a tapasztalattal kezdődik; hisz mi más készítené munkára megismerő-képességünket, ha nem az érzékeinkre ható tárgyak, melyek részint maguk váltanak ki képzeteket, részint értelmi tevékenységünket hozzák mozgásba, hogy e képzeteket egybevesse, összekapcsolja vagy szétválassza, és így az érzéki benyomások nyersanyagát feldolgozva létrehozza a tárgyakra vonatkozó ismereteket, melyeket tapasztalatnak nevezünk. Így tehát az időben semmilyen tudásunk nem előzi meg a tapasztalatot, és minden ez utóbbival kezdődik.

Ám jóllehet minden tudásunk a tapasztalattal veszi kezdetét, ebből még nem következik, hogy minden tudás a tapasztalattól ered. Mert nagyon is lehetséges, hogy maga a tapasztalati megismerés összetett valami legyen, hogy részint abból álljon, amit benyomások útján nyerünk, részint pedig abból, amit a tulajdon megismerő-képességünk önmagából tesz hozzá (az érzéki benyomásokból csupán a készítenést merítve); csak hogy e kiegészítést nem

---

különböztetjük meg azon alapanyagtól, amíg hosszas gyakorlat föl nem hívja rá a figyelmünket, és képessé nem tesz az elkülönítésre.

Ezért legalábbis közelebbi vizsgálódást kíván, és első pillantásra nem dönthető el a kérdés: léteznek-e efféle, a tapasztalattól, sőt mindennemű érzéki benyomástól független ismeretek. Az ilyeneket a priori ismereteknek nevezik és megkülönböztetik az empirikus ismeretektől, melyeknek forrásai a posteriori jellegűek, ugyanis a tapasztalatból erednek.

Azonban e kifejezést még nem határoztuk meg eléggé ahhoz, hogy az előterjesztett kérdés értelmét teljes egészében megjelöljük. Mert gyakran mondják tapasztalati forrásokból merített ismeretekről, hogy a priori módon jutunk hozzájuk vagy rendelkezünk velük, mivel nem közvetlenül a tapasztalatból nyerjük őket, hanem valamilyen általános szabályból, melyet azonban megint csak a tapasztalattól kölcsönöztünk. Így azt mondják valakiről, aki házának alapzatát aláasta: a priori tudhatta, hogy össze fog dőlni az épület, azaz nem kellett volna megvárnia, amíg tapasztalja, hogy valóban összedől. Csakhogy teljességgel a priori módon nem tudhatta. Mert előbb a tapasztalattól meg kellett tudnia, hogy a testeknek súlya van, és ezért leesnek, ha támasztékukat kihúzzák alóluk.

Így tehát a továbbiakban nem olyan ismereteket értünk a priori ismereteken, amelyek ettől vagy attól a tapasztalattól, hanem olyanokat, melyek a tapasztalattól egyáltalán mint tapasztalattól függetlenek. Ezekkel állítjuk szembe az empirikus ismereteket, vagyis az olyanokat, amelyekre kizárólag a posteriori, azaz tapasztalati úton tehetünk szert. Az a priori ismeretek közül pedig tiszta ismereteknek nevezünk azokat, melyekhez semmi empirikus nem keveredik. Így például az a tétel, mely szerint minden változásnak oka van, a priori tétel ugyan, ámde nem tiszta, mert a változás fogalmát csakis tapasztalatból meríthetjük.”

2. szövegrészlet

Nietzsche: Így szólott Zarathustra

Amikor Zarathustra a legközelebbi városba ért, amely az erdők mentén fekszik, népes gyülekezetet talált a vásártéren: mert a népet azzal kecsegtették, hogy majd egy kötéláncost láthat. És Zarathustra így szólott hozzájuk:

Az emberfölötti embert hirdetem néktek. Az ember olyasvalami, amit fölül kell múlnunk. Mit tettek érte, hogy fölülmúljunk?

Ez idáig minden élőlény alkotott valami önmagán túlit: ti meg e nagy dagály apálya akartok lenni, és inkább visszasüllyednétek az állathoz, semhogy felülmúljátok az embert?

Mi az ember szemében a majom? Nevetség tárgya vagy fájdalmas szégyen. Legyen hát az ember is ez az emberfölötti ember szemében: nevetség tárgya vagy fájdalmas szégyen.

Végigjártatok az utat a féregtől az emberig, és sok minden még féreg bennetek. Hajdan majmok voltatok, és az ember még ma is majomabb bármelyik majomnál.

De még a legbölcsebb is köztetek, az is merő meghasonlás, növény és kísértet korcsa. De hát azt kívánom-e én tőletek, hogy kísértetek legyetek vagy növények?

Íme, én az emberfölötti embert hirdetek néktek!

Az emberfölötti ember a föld értelme. Akaratotok szóljon így: az emberfölötti ember legyen a föld értelme!

[...]

Hol késik hát a villám, hogy végignyalna rajtatok nyelvével? Hol a téboly, amellyel be kéne oltani benneteket?

Íme, én az emberfölötti embert hirdetem néktek: ő ez a villám, ő ez a téboly!
Amikor Zarathustra így szólott volt, valaki közberikkantott a népből:” Eleget hallottunk már róla: most lássuk a kötélhányókat!” És az egész népség nevetett Zarathustrán. A kötélhányó pedig azt hitte, hogy neki szólt a szó, és máris mutatványra készülődött.

3. szövegrészlet

Epiktétosz *Kézikönyvecskéje*

Bizonyos dolgok hatalmunkban vannak, más dolgok nincsenek. Tőlünk függ a véleményünk, az ösztönös vágyunk, a törekvésünk és ellenszenvünk, egyszóval mindaz, amit egyedül alkotunk meg. Nem tőlünk függ a testünk, a vagyonunk, a hírnevünk, tehát mindaz, amit nem egyedül hozunk létre.

Azok a dolgok, amelyek hatalmunkban vannak, természetüknél fogva szabadok, semmi sem akadályozza, semmi sem köti őket. Azoknak a dolgoknak azonban, amelyek nincsenek hatalmunkban, nincs erejük önmagukban, másoktól függenek, egy kívülálló megakadályozhatja vagy elsajátíthatja őket.

Emlékezz erre: ha a természetüknél fogva függő dolgokat függetleneknek tartod és a más dolgait sajátodnak tekinted, akkor minduntalan akadályokba ütközöl, bántódnál és háborognál fogsz, káromolod az isteneket és az embereket. De ha csak azt tartod a tiednek, ami valóban a tied, a más tulajdonát pedig a helyzetnek megfelelően másénak tartod, akkor sohasem leszel a kényszer hatalmában, senki sem fog utadba állni, nem fogsz senkit szidalmazni és vádolni, és semmit sem kell majd akaratod ellenére végrehajtanod; senki sem árt neked, és nem lesz ellenséged sem, mert nem történik veled semmi baj.

Ha erre a nagy dolgra törekszel, emlékezz rá, hogy nemcsak immel-ámmal kell utána vetned magad, hanem ennek a kedvéért bizonyos dolgokról teljesen le kell mondanod, más javak megszerzését pedig el kell halasztanod. Ha azonban a lelki nyugalmad megszerzésére is törekszel, és uralkodni és gazdagodni is akarsz, könnyen megtörténik, hogy ezeket sem éred el, mivel az előbbire vágyakozol: de biztosan elveszíted azt, ami egyedül hozza létre a függetlenséget és a boldogságot.

Minden kellemetlen képzet felmerülésekor nyomban jegyezd meg: „Te csak képzet vagy és egyáltalán nem az, aminek látszol.” Ezután vizsgálj és ítéld meg a képzetet elveid alapján: legelőször és legfőképpen abból a szempontból, vajon oly dolgokra vonatkozik-e, amelyek hatalmunkban vannak, vagy pedig olyanokra, amelyek nincsenek hatalmunkban. S ha valami olyanra vonatkozik, ami nincs hatalmunkban, mindig kéznél legyen ez a mondás: „Semmi közöm hozzá!”

.....

.....

.....

.....

---

	maximális pontszám	elért pontszám
A) Filozófiatörténeti ismeretekre vonatkozó kérdéssor	30	
B) Szövegértelmezés, reflektálás		
1. feladat	35	
2. feladat	35	
Összesen (B)	70	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma	100	

_____
javító tanár

Dátum: .....

	pontszáma egész számra kerekítve	programba beírt egész pontszám
A) Filozófiatörténeti ismeretekre vonatkozó kérdéssor		
B) Szövegértelmezés, reflektálás		

_____
javító tanár

_____
jegyző

Dátum: ..... Dátum: .....